

Kauppias Lindholmin puutarha

Heinolan kaupungimuseon pihapiiri rakennuksineen ja siihen liittyvä omenatarha on osa valtakunnallisesti merkittävää Heinolan Perspektiivin kulttuuriympäristöä. [4](#)

Heinolan rantapuiston koillisosa erottuu muusta puistosta omaksi osakseen.

Tontilla sijaitsee Heinolan kaupunginmuseo. Tontin rakennus ja puutarha toimivat alun perin kauppias Ulrik Lindholmin (1825–90) kotina, jonka Lindholm rakennutti vuonna 1872. [1](#) Lindholm testamenttasi tonttinsa tuoton vähävaraisten koulu- ja opettajien hyväksi ja jaettavaksi stipendinä. [2](#)

Lindholmin kuoleman jälkeen rakennus palveli Heinolan Raatihuoneena (1898–1983), ja nykyisin se on Kaupunginmuseon käytössä. [1](#) Rakennus on luokiteltu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi, ja Lindholmin talo sekä tontin toinen rakennus, Paakarintupa, ovat asemakaavalla suojeltuja. [3](#)

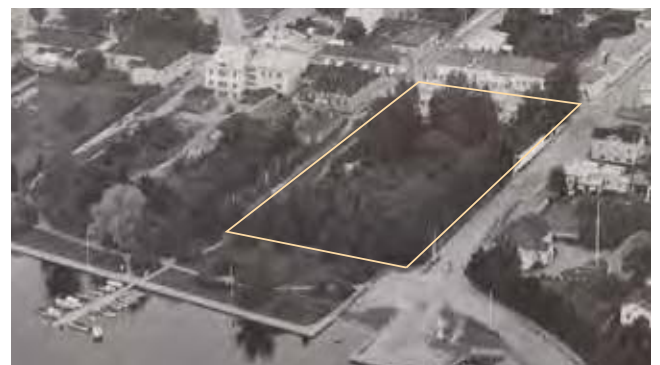
Alun perin tontti on jatkunut rantaan asti, ja pihapiiri on todennäköisesti ollut avointa viljelysten ja hedelmäpuiden rytmittämää hyötypuutarhaa.

Tonttia on todennäköisesti kiertänyt puuaita, kuten vielä 1930-luvun kuva-aineistosta on nähtävissä.

Raatihuonekäytössä tontti muuttui huomattavasti puistomaisemmaksi ja tilallisesti umpeutuneemmaksi.

Historiallinen puukaupunkirakenne vuodelta 1936. Punaisella on merkittynä kauppias Lindholmin talo, joka oli tuolloin Raatihuoneena. Rannan tonttien pihat ovat pääosin avoimia viljelystontteja. Kaupunginmuseon tonttia kiertää vaalea puuaita. /HKMA.

Ilmakuva vuodelta 1931. Kauppias Lindholmin talon (silloinen raatihuone) tontti on rajattu keltaisella. Tonttia on kiertänyt vaalea aita. Tontti on huomattavasti muita naapuritontteja umpinaiempi. /HKMA.

Nykytila

Puistotila on nurmea ja suuria omenapuita, oikeastaan omenapuutarha. Puutarhassa ei ole polkuja eikä penkkejä, minkä vuoksi alue ei hahmotu julkisena puistona käyttäjille. Alueen omenapuiden hedelmät ovat yleisön poimittavissa. Puutarha on aitaamaton.

Tontti rajautuu Kaivokadusta ja Virtakadusta puurivillä. Rakennukset tarhan länsireunalla ovat takapiha puistoon päin. Puiden lomasta pilkottaa näkyviä Rantatorille ja joelle.

Puutarhaan istutettiin vuonna 2020 uusia omenapuita vanhojen kuolleiden puiden paikoille. Lindholmin testamentti kohdistui hyötytarhan satoon, ja testamenttia on tulkittu siten, että koko puutarhan tulisi kasvaa omenapuita. Puutarhaa kehitettäessä sinne voisi sijoittaa myös viljelypalstoja, joiden jakoperuste olisi sosiaalinen, tai sato toimitettaisiin esimerkiksi päiväkoteihin.

Puutarhan rakennukset ja puusto. Osa-alueen raja on merkitty punaisella. Kivituha-alueet on merkitty keltaisella. Kalakissa-veistoksen sijainti on merkitty kaavioon numerolla 1.

Kaupunginmuseon sisäänkäynnin vieressä sijaitsee Anja Juurikkalan Kalakissa-veistos, joka on merkitty kaavioon numerolla 1.

Kalakissa, 1970, pronssi. Taiteilija: Anja Juurikkala. Paljastettu vuonna 2004.

Häiriöt

- Rakennuksen muuttaminen raatihuoneeksi on ohjannut puutarhan ja rakennuksen välisen yhteyden katkeamiseen, kun pihaa ei ole tarvittu enää rakennuksen toimintaan. Puutarhasta ei ole kulkuyhteyttä museon pihaan, vaikka museon pääovet avautuvat puutarhan keskikilinjalle ja pihasta avautuu hieno näkymä kohti rantaa.
- Puutarhan nykyinen luonne poikkeaa voimakkaasti 1800-luvun tontin jaksottelusta.
- Kaivokadun liikennemelu kuuluu puutarhaan voimakkaana.
- Puutarha on ränsistynyt ja paikoin umpeenkasvanut.

Ilmakuva vuodelta 1929 rannan tonteista. Lundholmin puutarhan tontti on kuvan oikeassa reunassa. Naapuritonttien viljelyskäyttö ja puutarhojen jäsentely erottuu selkeästi.

Ote 1830-luvun kartasta. Kauppias Lindholmin tontti rajattu punaisella. Ranta-alueet ovat avoimia, viljelyskäytössä, ja niissä johtaa polku tai tie veden äärelle. Pihat avautuvat veteen. /HKMA, Originaali Kansallisarkisto

Lindholmin puutarhan arvokkaat ominaispiirteet

- Edustaa vanhaa 1820-luvulta peräisiin olevaa kauppiaan talon typologiaa, jolla voisi olla myös ajalle tyypillinen puutarha. Rakennusten ja rannan välissä ollut avoin hyötypuutarha.
- Potentiaalinen ja hieno alue, jota voisi kehittää museon puutarhaksi.
- Muodostaa pehmeän reunan kaupunkirakenteeseen.
- Puutarha sijaitsee Rantapuiston jatkeena.
- Lindholmin talon tontti on ainoa vanhan puukaupungin typologiaa edelleen noudattava tontti rannan rakennusrivistössä, tosin sekin on vain osittain säilynyt.

Muutoksensietokyky

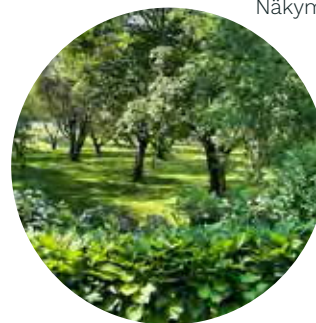
- Muutoksia tehdessä tulee ottaa huomioon alueen historiallinen arvo, sen säilyttäminen ja alueen suojelustatus.
- Alue kaipaa muutoksia, jotka korostavat sen historiallista arvoa, kuten puutarhan vanhan jäsentelyn palauttaminen.
- Puutarha on päässyt kasvamaan osittain umpeen, ja kasvillisuuden harventaminen olisi perusteltua.

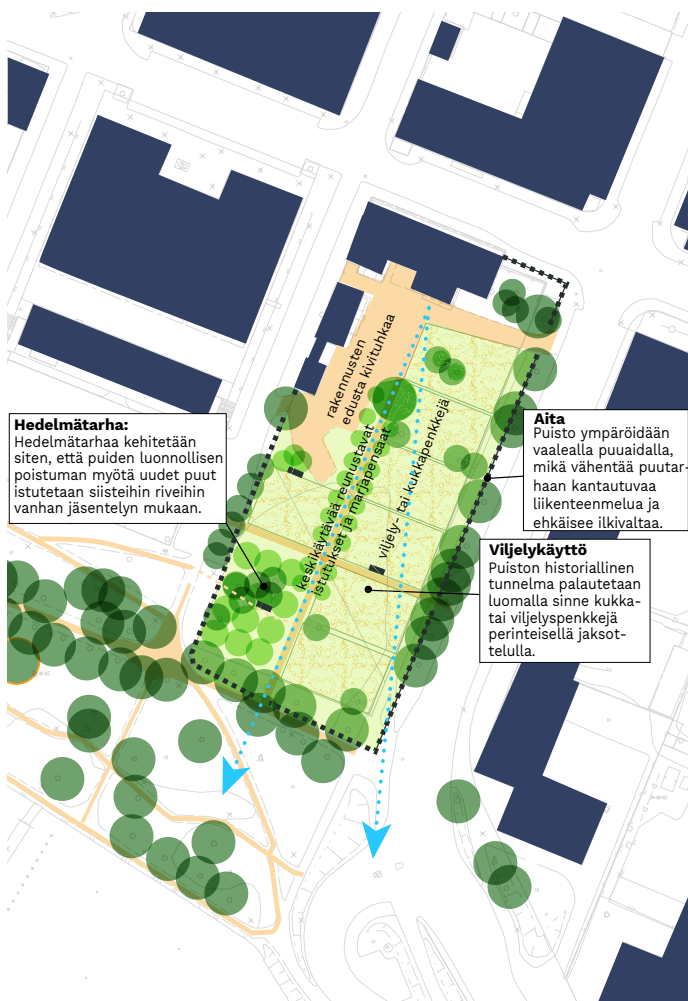
Puutarhan rakennukset ja puusto. Kivituikka-alueet on merkitty keltaisella. Punaisella on merkitty tontin raja. Potentiaaliset näkymät on merkitty nuolilla.

Näkymää Rantatorille voisi avata ja kehittää.

Kauppias Lindholmin vuonna 1872 rakennuttama talo, nykyinen kaupunginmuseo. Puutarhasta ei ole kulkuyhteyttä rakennukselle.

Ehdotus Kauppiaan puutarhan mahdollisesta jäsentelystä. Keskikäytävä johtaa museon pääovilta rantapuistoon, jolloin museopuutarhaan pääsee portin kautta myös rantapuistosta. Puutarhan jäsentely ja viljelykäyttö luovat muistumia sen historiasta. Aita vähentää liikenteen luomaa häiriötä.

Lähteet:

1. Heinolan kaupunki. 2021. <<https://www.heinola.fi/vapaa-aika/museot/kaupunginmuseo/>>, viitattu 22.10.2021
2. Ulrik Lindholmin testamentti, Heinolan kaupunginmuseon arkisto
3. Heinolan kaupunki. 2008. Heinolan ydinkeskustan osayleiskaava 2020, kaavamerkinnät ja määräykset
4. RKY 2009. Museovirasto. Heinolan Perspektiivi <http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1896>, Viitattu 21.10.2021

Kehittämissuosituksukset

1. Kokonaissuunnitelman laatiminen

Puutarhan selkeämpi jäsentely

Puutarha ei tällä hetkellä hahmotu julkiseksi puistoksi, koska siellä ei ole puistoreittejä ja/tai penkkejä. Puutarhan virkistysarvoa lisäisi merkittävästi, jos käyttäjät ohjattaisiin puutarhaan puistoreiteillä tai muilla elementeillä, jotka lisäävät puiston yleisölle avointa tunnelmaa.

Kulkuyhteys museon ja puutarhan välille

Museon pääovet avautuvat puutarhan keskilinjalle ja pihasta avautuu hieno näkymä kohti rantaa. Museon pihan ja puutarhan välille luodaan kulkuyhteys pääovilta puutarhaan. Yhteyden lisääminen lisää puiston puolijulkista luonnetta.

Näkymäyhteys Rantatorin suuntaan on tällä hetkellä jäsentymätön. Rantatorin näkymän kehittäminen parantaisi myös puutarhan yleisilmettä, ja näkymäyhteys tulee huomioida Rantatorin jatkokehityksessä.

2. Puutarhan käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen

Historiallisen arvon korostaminen ja palauttaminen

Lindholmin puutarhan ja Kaupunginmuseon yhteyttä korostetaan tekemällä puutarhasta selkeämmin osa porvaristalon tonttia, uudet koristeistutukset poistetaan näkymästä.

Kasvillisuuden kehittämisperiaatteet

Puutarhajärjestys palautetaan alkuperäisen kaltaiseksi karsimalla ylimääräistä puustoa ja korostamalla tontin historiaa hyötypuutarhana ja hedelmätarhana.

Alue aidataan

Alueen aitaamista voisi harkita. Alueen aitaaminen puolijulkiseksi museopuutarhaksi korostaisi sen historiallista arvoa ja muodostaisi porvaristalon hyötypuutarhakerrostuman kaupunkiin. Aita myös lisäisi puutarhan viihtyisyyttä vähentämällä Kaivokadulta kantautuvaa liikennemelua puutarhassa. Aidalle on myös historialliset perusteet; puinen aita näkyy mm. vuoden 1931 ilmakuvassa.

Piestanyn rantatien ranta-alueet

Rantatorilla sijaitseva vanha pumppukaivo on huomioitu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi Heinolan ydinkeskustan osayleiskaavassa.

Piestaniityn rantatien ranta-alueet muodostavat osa-alueen, joka käsittää Rantatorin alueen ja Tommolan ranta-alueen siltojen länsi- ja itäpuolella. Rannassa Piestanyn rantatie alittaa sillat. Alue on solmukohta, jossa koski, kosken ylittävät sillat ja kaupungin keskustan reuna kohtaavat.

Kaivokadun päätteenä siltojen länsipuolella on ollut Rantatori ja vierasvenesatama sekä veneenlaskupaikka. Itäpuolen Tommolan rantojen maisemaa on hallinnut teollisuus. Siellä on sijainnut mm. v. 1884 perustettu viinanpolttimo, joka myöhemmin muutettiin Heinolan ensimmäiseksi sähkölaitokseksi. ¹

Sarlinin 1896–1899 laatiman asema-kaavan mukaan Kaivokadun päähän rakennettiin puinen laituri. Laituri on sittemmin korvattu nykyisellä vierasvenelaiturilla. Rantatorille rakennettiin pumppukaivo vuonna 1890, ² joka on edelleen olemassa. ³

Rantatori ja rantareitti vuonna 1931. Rantatori on erittäin avoin ja laiturimainen. Veneiden laskupaikka on Kaivokadun näkymäpäättäänä. Joelle on ollut esteetön näkymä. Radan itäpuolen rantamaisemaa hallitsee vielä teollisuus. /HKMA

Rantareitti radan itäpuolella vuodelta 1932 pian radan valmistumisen jälkeen. Tommolan ranta on ollut hyvin avoin, ja myös vastaranta Siltasaarella on ollut avoin ja rakennukset hyvin näkyvissä. /HKMA

Nykytila

Rantatorin ympäristö sillan länsipuolella on muuttunut paljon etenkin tieliittymän myötä. Korkeusero Rantatorin ja Kaivokadun välillä on suuri. Kaivokatu nousee korkealle kosken ylittävälle sillalle. Liikenteen melu on häiritsevän voimakas.

Rantatorin vanha pumppukaivo on jäänyt osaksi pysäköintialuetta uuden liittymän viereen, missä se ei korostu arvoisella tavalla. Vieraskäytävän lisäksi alueella ei ole muita palveluita.

Kaivokatua reunustavat vaahterat ja puiden välistä avautuu näkymiä joelle. Vanha pumppukaivo toimii Kaivokadun näköpäättönä. Alun perin Kaivokadun näköpääte rantatorille ja veteen on ollut hyvin avoin.

Tommolan rannassa sijaitsee vanha pesula. Rannassa kasvaa hopeapajua. Pesulan itäpuolelta nousevat vanhat kiviportaajat sekä polku, josta kulkee reitti talojen takapihojen ohi ja radan yli harjulle johtavalle polulle.

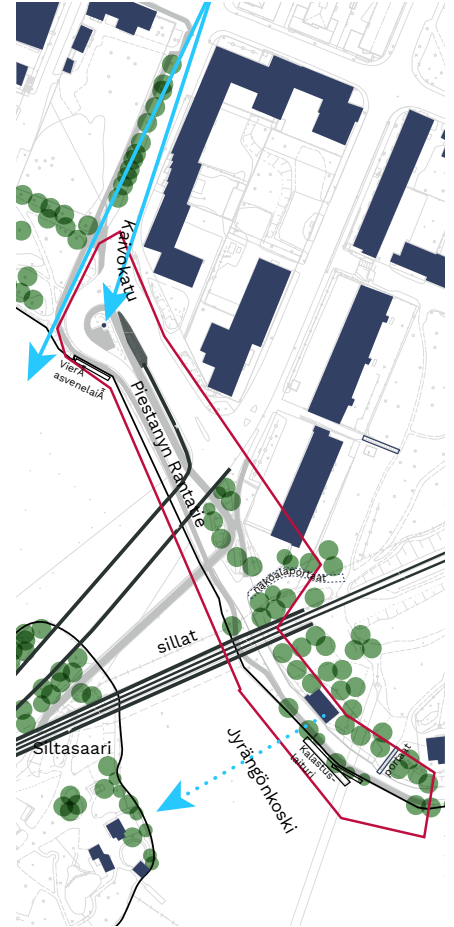
Siltojen alla on Jyrängönkoski ja sen virtaus on voimakas. Vanhan ratasilan länsipuolella on teräksiset kuntoportaajat, jotka nousevat harjulle.

Häiriöt

- Kaivokadulta Rantatorille ja rantaan kantautuva liikenteen melu on häiritsevän voimakas.
- Tällä hetkellä alue on kaupunkikuvalliselta ilmeeltään epämääräinen ja jäsentymätön.
- Tommolan rannassa sijaitseva kallustuslaituri on ilmeeltään ränsistynyt.

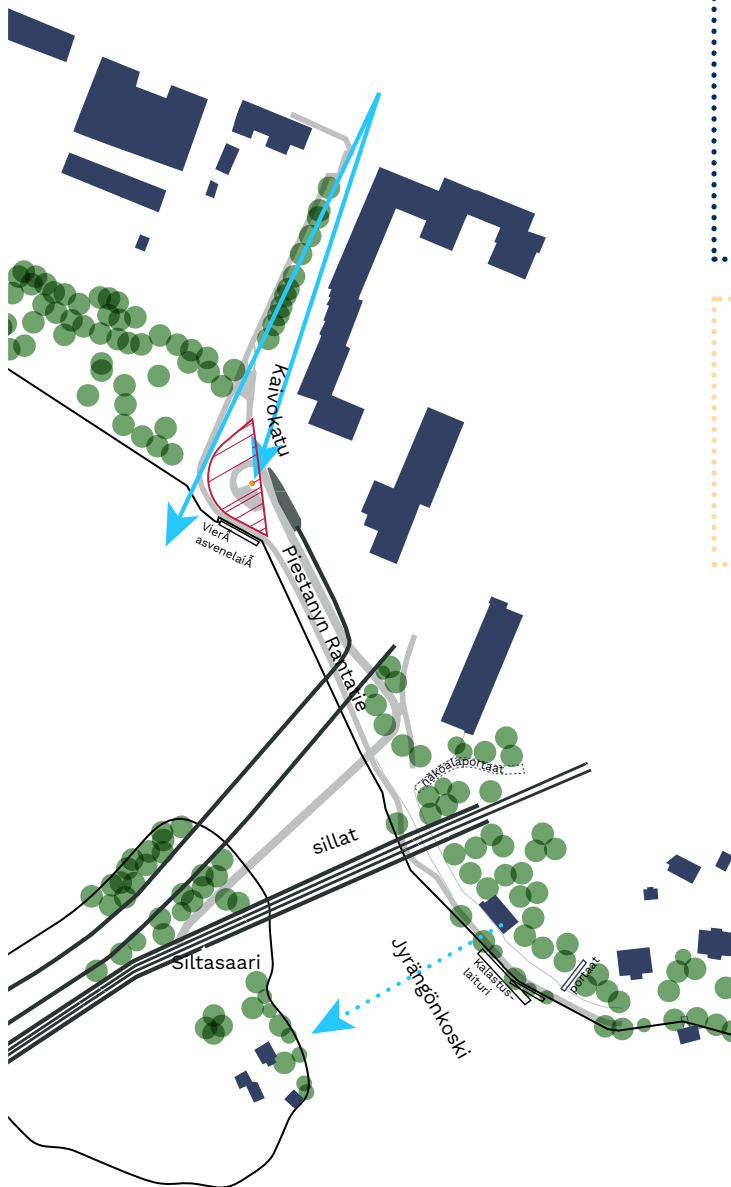
Pumppukaivo on jäänyt pysäköintialueen ja tieliittymän väliin. Kuva vuodelta 2021.

Piestanyn rantatien ympäristön rakennukset, puusto ja rantaviiva. Osa-alueen rajaus merkitty punaisella. Sinisellä on merkitty arvokkaat näkymät ja sinisellä katkoviivalla umpeenkasvanut näkymä Siltasaareen.

Näkymä kaivokatua pitkin joelle 2021.

Kaavio: Piestanyranta-rantatie ympäristön rakennukset, puusto ja rantaviiva. Sinisellä arvokkaat näkymät, punaisella rantatorin alue, jossa liittymä vie turhan paljon tilaa ja vaikeuttaa tilan jäsentelyä.

Piestanyranta-rantatie-alueiden arvokkaat ominaispiirteet

- Rantareitti on osa rannan virkistysreittiä.
- Rantatorin historia tarjoaa potentiaalin muodostaa Kaivokadulle kaupunkikuvallisesti arvokkaan päätteen, joka vie veden äärelle.
- Rantatorin pumppukaivo on vuodelta 1890.
- Vieräasvenelaituri on tärkeä osa kaupungin virkistyspalveluita.
- Tommolassa on hieno vanha pesularakennus, jolle on mietitty uutta käyttöä esimerkiksi kahvilana tai ravintolana terasseineen.
- Tommolassa on kaunis näkymä vastarannalla Siltasaarella sijaitsevalle vanhalle saunarakennukselle, jossa on ravintola.

Muutoksensietokyky

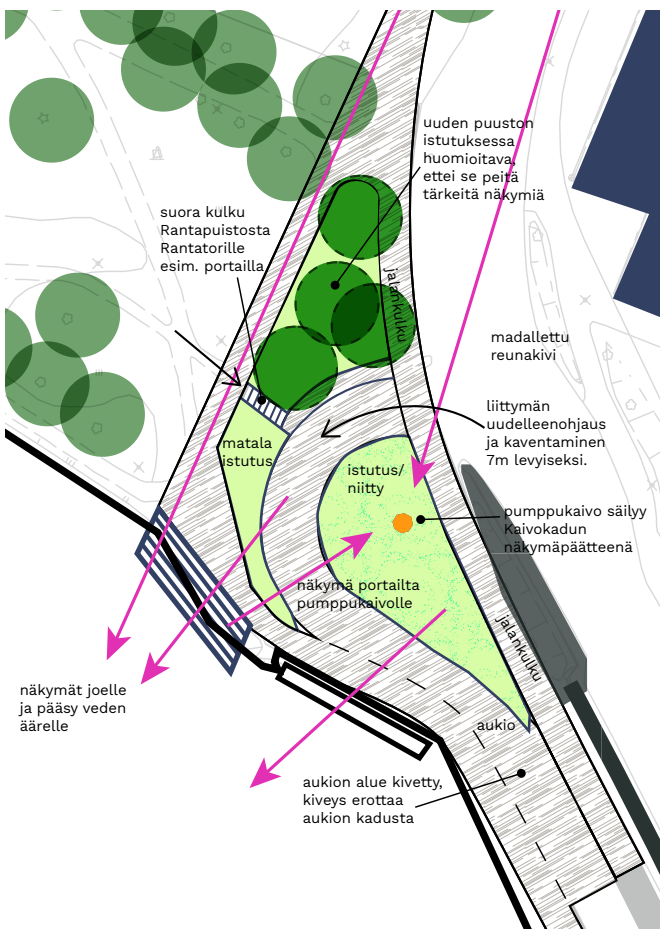
- Rantatorin seutu tulee säilyttää aukioimaisena.
- Mikäli muutoksia tehdään, tulisi Rantareitin katkeamattomuus säilyttää. Koskessa on voimakas virtaus rantareitin varrella, joten rannassa on oltava riittävä kaide.

Lähteet:

1. Sirpa Juuti, 21.11.2021 (suullinen lähde)
2. Bergman, Anna, Hokkanen, Mervi, Seppälä, Sirkka-Liisa, Siltanen, Satu. 2005. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto, historia, nykytila ja kehittämissuunnitelma -keskustan puistot ja rannat. Osa 1: Kehitys. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto, Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma.
3. Heinolan kaupunki. 2008. Heinolan ydinkeskustan osayleiskaava 2020, kaavamerkinnot ja määräykset

Rantatorin sijainti Heinolassa.

Kaavio Rantatorin kokonaissuunnitelmasta.

Kehittämissuosituksset

Kehittämissuunnitelman laatiminen

Rantatorin ilmeen kohentaminen (ks. kaavio)

Ranta-alue vaatii uudelleenjärjestelyä. Tällä hetkellä alue on kaupunkikuvalliselta ilmeeltään epämääräinen ja jäsentymätön. Pumppukaivoa korostamalla alueelle voidaan luoda vahvempi identiteetti.

Torilla on ollut aiemmin veneenlaskupaikka. Veden äärelle pääsyn palauttaminen ja jokimaiseman avaaminen Kaivokadun päätteeksi lisää alueen virkistysarvoa. Rantatorin seutu tulee säilyttää avoimena tilana, ja huolehtia jokimaiseman pysymisestä Kaivokadun päätteellä.

Liikenteen melua voidaan vähentää hidastamalla liikennettä merkittävästi Rantatorin kohdalla.

Reittien uudelleenjärjestely

Liikennemuodot erotellaan esimerkiksi tasoeroilla siten, ettei kaidetta tarvita ajotien ja kevyen liikenteen välille. Näin saadaan rauhallisempi kävelykatu rantaan siltojen ali. Piestanynt rantatietä tulee kehittää shared space-katuna.

Rantapuiston jatkuminen miellyttävänä ja yhtenäisenä siltojen alitse jatkuvana kävely- tai pyöräilyreitteinä, mahdollistaa virkistysreitin, joka yhdistää Rantapuiston kaupungin itäpuolen puustoiseen ranta-alueeseen. Nykytilanne paranee tällöin huomattavasti.

Rantareitin varrella koskessa on voimakas virtaus, joten rannassa on oltava riittävä kaide.

Kaideiden ja laitureiden ilmeen yhtenäistäminen

Kalastuslaiturin ilme on tällä hetkellä ränsistynyt ja laiturin on tarpeen kunnostaa siistimmäksi. Vierasvenelaiturin kaide uusitaan Rantatorin tyyliin sopivaksi.

Kaivokadun päätteestä on ollut avoin näkymä järvelle vielä 1960-luvulla. Rantatorilla on sijainnut veneenlaskupaikka. / HKMA

Harjupuisto

Harjupuisto on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä [2](#), ja se on luokiteltu myös maakunnallisesti arvokkaaksi Maakuntakaavaa varten vuonna 2005 tehdyssä MARY selvityksessä. [3](#)

Harjupuisto on yksi maamme varhaisimmista kaupunkipuistoista.

Heinolanharju kuuluu Salpausselkien harjujaksoon. Harjua oli käytetty laidunmaana ennen sen metsittämistä 1800-luvun loppupuolella ja se on aiemmin ollut siis paljon avoimempaa maisemaltaan. Siellä nykyisin kasvavat männyt ja lehtikuuset ovat istutettuja. [1](#) Jo 1850-luvulla kirkon ympärille oli istutettu pieni puistikko, jota laajennettiin harjulle ja harjun eteläpää Jyrängönvir-

ran puolella istutettiin kaupungin aloitteesta 1860-luvulla, pastori J. F. Svinhufvudin puistosuunnitelman mukaan. [1](#)

Harjun laella on sijainnut maamerkki jo ennen nykyistä vesitorniä. Magnus von Wrightin vuonna 1850 Heinolasta piirtämässä piirroksessa Harjun laella näkyy tuulimylly. Tuulimylly on sijainnut kuvan perusteella lähes samassa paikassa kuin nykyinen vesitorni.

Kauppias Ulrik Lindholm testamentasi kaupungille harjun keskikohtala olleet käsityöläisten asuintontit ja alue varattiin testamentin mukaisesti puistoalueeksi. Vuosina 1900–1901 harjun eteläpäähän rakennettiin harjupaviljonki kylpylävieraiden viihdyttämiseksi. [1](#)

Heinolanharju oli yhtenäinen, kunnes vuoden 1936 asemakaavassa liikennetarkaisut linjattiin siten, että Kauppakatu kaavoitettiin kulkemaan harjun läpi. Harjupaviljongin ja vesi-

Harjupaviljonki harjun päällä vuonna 2021.

Tässä Magnus von Wrightin lyijykynäpiirroksessa *Heinola 1850* harju on esitetty avoimena ja puuttomana kaupungin taustalla. /Kansallislageria

Asemakaava vuodelta 1936, laatija E. Kaalamo. Kaupunki laajeni merkittävästi ja asemakaavoitettu alue laajeni idässä käsittämään koko nykyisen Tommolan. Kauppakatu linjattiin harjun läpi. /HKMA

tornin välinen alue muuttui sen myötä voimakkaasti, kun sotien jälkeen harjuselänteen poikki rakennettiin uusille asuinalueille ja rautatieasemalle vievä ja Kauppakatuun yhdistävä Tommolankatu [1](#).

Nykytila

Harjupuisto on ainutlaatuinen puistoalue, joka on ollut aina osa Heinolan viheralueverkostoa ja puistona 1860-luvulta asti. Harjualueen laajuus on säilynyt hyvin.

Harjulta avautuu pitkiä näkymiä ympäröivään maisemaan ja kaupunkiin. Puusto on kasvanut kookkaaksi ja peittää joistain suunnista maa-merkinä toimivan vesitornin. Harjupuistossa on heikosti levähdyspaikkoja ja näköalapaikkoja.

Harjun eteläpäätyä lukuunottamatta harjupuistoa ei tiettävästi ole toteutettu tilallisen puistosuunnitelman mukaan. Harjun käyttö on vaihdellut aikojen saatossa, metsäisestä luonnontilasta laitumeksi ja uudelleen

istutetuksi metsäksi. Puiston elinkaari on ollut muuttuva prosessi.

Jyrkkärinteiselle Harjulle pääsee autolla pohjoisesta, missä sijaitsee myös pieni pysäköintialue.

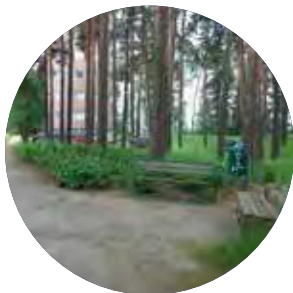
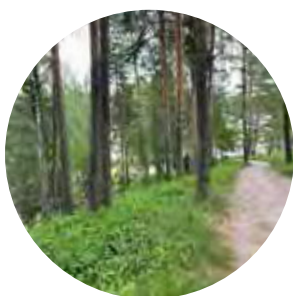
Nykyinen puusto on istutettu eteläosaan 1860-luvulla ja pohjoisempi osuus istutettiin 1890-luvulla. [2](#)

Viistoilmakuva Heinolasta 1950-luvulta. Kauppakatu on puhkaistu harjun läpi. /HKMA

Liittyminen ympäristöön

- Heinolanharju on jyrkkärinteinen, ja rajautuu selkeästi ympäristöstään korkeuserojen vuoksi.
- Harjupuisto liittyy etelässä maise-
mallisesti Jyrängönvirtaan ja sen
ylittäviin rautatie- ja maantiesiltoihin.

Kasvillisuus

- Harjun kasvillisuus on luonnonvaraisen kaltaista istutettua metsää.
- Harjupuistojen alueelta tai sen läheisyydessä on tehty havain-
toja uhanalaisista ja harvinaisista kasvilajeista. Harjupuistossa viihtyy myös uhanalaisia ja sil-
mälläpidettäviä perhoslajeja. 3

Kulkuväylät ja oleskelualueet

- Puistokäytävät ja -polut ovat pääasiassa kivituhkaa, nousu pohjoisesta vesitornille on asfaltoitu.
- Harjupuiston reitistö on paikoin jyrkkä ja epätasainen, ja reitit vaativat kunnostamista.
- Harjulla on vähäisesti levähdys- ja näköalapaikkoja.

Harjupuiston rakennukset, reitit, portaat ja ympäristö. Puusto on merkitty viitteellisesti. Keltaisella on merkitty kivituhkareitit ja harmaalla asfalttireitit.

Näkymät ja maisema

- Harjupuistosta avautuvat Heinolan laajimmat näkymät ympäröivään maisemaan ja kaupunkiin.
- Erityisen arvokkaita ovat Harjupaviljongilta sekä vesitornilta avautuvat näkymät.
- Vesitorni on suojeltu maamerkki, jonka näkyminen ympäristöönsä tulee huomioida Heinolaa kehitettäessä. Puusto on kasvanut kookkaaksi ja peittää vesitornin joistain suunnista, kuten Kirkkolammen suunnalta.

Näkymä harjupuistosta Jyrängönskoskelle 2021.

Harjupaviljongista avautuvat Heinolan laajimmat näkymät. Näkymä Harjupaviljongista vuonna 1910. / HKMA

Harjupuiston tärkeät näkymät. Sinisellä Harjupaviljongista avautuvat laajat näkymät, joiden näkymäala tulisi ottaa huomioon lähiseudun suunnittelussa, sekä vesitorni Kirkkokadun ja Kirkkorinteen näkymäpäätteenä. Sinisellä katkoviivalla potentiaalinen, kehitettävä näkymälinja Kirkkolammelta vesitornille, joka tällä hetkellä on umpeenkasvanut. Oranssilla on korostettu Harjupuiston kaksi suojeltua rakennusta

Rakennukset, rakenteet, kalusteet ja varusteet

- Kaupunki rakensi keväällä 1900 Harjupuistoon kylpylaitostoimintaa tukevan kahvilapaviljongin 4. Rakennus on suojeltu. Harjupaviljonki ympäristöineen on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi 5.
- Heinolan vesitorni on asemakaavalla suojeltu rakennus. Se on merkittävä maamerkki. Vesitorni sijaitsee Harjupuiston pohjoisessa osassa.
- Harjupuiston pohjoisosan oleskelupaikan kalusteet ovat ränsistyneitä.

Heinolan vesitorni Harjupuistossa 1963 kauppakadun suunnalta. /HKMA

Harjupaviljonki vuonna 2021.

Harjupaviljonki 1900. Kuvassa metsä on vielä nuorta. /HKMA

Vesitorni vuonna 2021.

Häiriöt

- Saapuminen harjulle tapahtuu avoimelta ja jäsenymättömältä risteysalueelta.
- Reitit paviljongille ovat paikoin hyvin jyrkkiä, ja niiden kunnostus olisi tarpeen.
- Harjupuiston puusto on kasvanut kookkaaksi ettei vesitorni hahmotu enää maamerkinä kaikkialle ympäristönsä. Pohjoisesta saavuttaessa vesitorni ei näy puuston takaa.

Harjupuiston arvokkaat ominaispiirteet

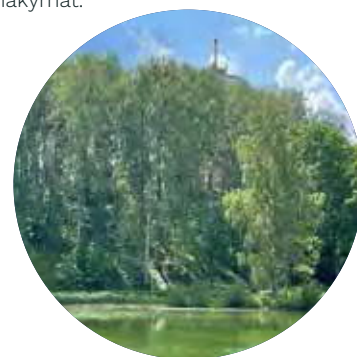
- Harjupuisto on yli sata vuotta vanha julkinen kaupunkipuisto, jonka laajuus on pitkälti säilynyt, lukuun ottamatta kauppakadun linjausta harjun läpi.
- Harjupaviljonki on historiallinen, suojeltu rakennus, josta avautuu Heinolan laajimmat näkymät ympäröivään maisemaan.
- Harjupuiston pohjoisosista avautuu hienot näkymät Kirkkolammelle.
- Vesitorni näkyy Tornikujan päätteenä Kauppakadulle ja Kirkkokadun päätteenä Perspektiiville. Se on tärkeä ja suojeltu maamerkki.

Muutoksensietokyky

- Harjupaviljongilta avautuu hyvin laaja näkymä, joka tulisi huomioida alueelle kohdistuvissa muutoksissa. Näkymäalalla ei saisi tapahtua maisemakuvaan vaikuttavia näkymää heikentäviä muutoksia.
- Vesitornin näkymäalan huomioiminen kaupungin ympäristöön kohdistuvissa muutoksissa.

Harjupaviljongin laajat näkymät.

Kirkkolammen näkymä vesitornille. Korkea puusto peittää näkyvyyden.

Lähteet:

1. Heinolan kaupunki, Heinolan kansallisen kaupunkipuiston tarinakartta < <https://heinola.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=aa8d86d1650541118cef79688144fe83>>. Viitattu 06.09.2021
2. RKY 2009. Museovirasto. Harjupuisto. < http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3953>, Viitattu 19.10.2021
3. Heinolan kaupunki. 2008. Heinolan ydinkeskustan osayleiskaava 2020. Osayleiskaavan selostus. dnro 363/41/000/2007
1. Ahola, T. 2021. Heinolan kylpylä, rakennushistoriaselvitys. Heinolan kaupunki, kaavoitus.
2. RKY 93. Museovirasto. Harjupuisto < http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3953>, viitattu 25.11.2021

Kehittämissuositukset

Harjupuiston käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen

Vesitornin näkyvyyden parantaminen ja näkymälinjojen avaaminen

Vesitornin näkyvyyttä maamerkinä parannetaan avaamalla näkymiä kasvillisuutta karsimalla. Näkymän parantaminen Kirkkolammen suuntaan eheyttää Kirkkolammen selkeämmin osaksi Harjupuiston kokonaisuutta.

Oleskelu- ja näköalapaikkojen lisääminen

Harjun harjalle rakennetaan lisää oleskelu- ja näköalapaikkoja, mikä parantaa puiston virkistysarvoa. Harjulla on tällä hetkellä vain yksi oleskelupaikka vesitornin pohjoispuolella, joka on kuluneen näköinen. Saapuminen harjulle tapahtuu tällä hetkellä avoimelta risteysalueelta, eikä reitti hahmotu selkeästi virkistysreitiksi. Reittiä korostetaan esimerkiksi kyltillä ja valaistuksella, sekä parantamalla vesitornin näkyvyyttä reitin päätteenä Kauppakadun suunnalta. Reittien selkeyttäminen parantaa Harjupuiston yleisilmettä.

Reittien kunnostaminen

Harjupaviljongille johtavat reitit A.F. Airon kadulle johtavat portaat sekä kunnostetaan. Kunnostamista on suunniteltu kesälle 2022. Myös Vanhat kivikourut rinteikäytävältä putsataan näkyviin.

Virkistysreitin yhtenäistäminen ja harjujen yhdistäminen kevyen liikenteen sillalla

Harjujen yhdistäminen kevyen liikenteen sillalla parantaisi puistoreittien jatkuvuutta ja yhdistäisi eteläharjun pohjoisharjun ja Kirkkolammen kanssa paremmin yhtenäiseksi virkistysalueeksi.

Jos harjut yhdistetään sillalla, pääsee harjun harjalla kulkemaan koko matkan ilman kauppakadun aiheuttamaa katkosta.

Harjupuiston rakennukset, reitit, portaat ja ympäristö. Puusto on merkitty viitteellisesti.

Oranssilla on korostettu Harjupuiston kaksi suojeltua rakennusta. Keltaisella on merkitty kivituhkareitit ja harmaalla asfalttireitit.

Sinisellä on merkitty Harjupaviljongista avautuvat laajat näkymät, joiden näkymäala tulisi ottaa huomioon lähi-seudun suunnittelussa, sekä vesitorni Kirkkokadun ja Kirkkorinteen näkymäpäätteenä. Sinisellä katkoviivalla on merkitty potentiaalinen, kehitettävä näkymälinja Kirkkolammelta vesitornille, joka tällä hetkellä on umpeenkasvanut.

Kirkkolampi ja Paimenkallio

Kirkkolampi sisältyy Harjupuiston RKY alueeseen. Harjupuisto on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä **1**, ja se on luokiteltu myös maakunnallisesti arvokkaaksi Maakuntakaavaa varten vuonna 2005 tehdyssä MARY selvityksessä. **2**.

Kirkkolampi on osa Heinolan Lintutarhan kokonaisuutta. Heinolan lintutarha on siellä harjoitettavan lintujenhoidon perusteella luokiteltu luontoarvoiltaan merkittäväksi kohteeksi. Lintutarha on Heinolan suosituin matkailukohde. **3**

Heinolan strategisessa yleiskaavassa 2035 kirkkolampi puistoalueineen kuuluu virkistysalueeseen, jolle voi sijoittaa matkailua ja virkistystä palvelevia toimintoja. Osayleiskaavassa 2020 aluetta koskee määräys, jonka mukaan viheralueiden käyttöä

on suunniteltava siten, että otetaan huomioon kunkin puiston erityispiirteet. Kirkkolampea kutsutaan myös Harjulammeksi sekä Lintulammeksi.

Kirkon ympärille oli istutettu 1850-luvulla pieni puistikko, jota laajennettiin harjulle siten, että 1900-luvun taitteessa puistikko ulottui jo Kirkkolammen lähelle **3**. Kirkkolammen ympäristö kunnostettiin puistoiksi lahjoitusvaroin vuonna 1917 **4**. Kirkkolammen rantaan valmistui ensimmäinen lintutarhan rakennus vuonna 1963 (1964) **3**.

Ilmeisesti Kirkkolammen ja asemapuiston välinen puistoyhteys rakennettiin vuosina 1938–1939. VR:n puistokortistossa on merkintä, jossa lammenrannan puisto on perustettu 1938–1939. Puistokortin mukaan puistossa on ollut lähinnä nurmikkoa ja puistokäytäviä. **5**

Kirkkolammen yhteyteen liittyy pieni Paimenkallion puisto Lampikadun ja A.F Aironkadun risteyksessä.

Paimenkallio on nimensä mukaisesti ollut aiemmin laidunta. Heinolan

Kirkkolampi 1927, ennen lintutarhatoimintaa. Lammen äärelle on vienyt laitureita. /HKMA

Lintulampi viistoilmakuvassa 1960-luvun alussa. /HKMA

Kirkkolampi 1941. Ilmeisesti Asemapuiston ja lammenrannan välinen yhteys on kunnostettu muutama vuosi aiemmin. /HKMA

Kirkkolampi. /HKMA

kylpylä rakensi Paimenkalliolle ilma- ja aurinkokylpylän vuonna 1900. Siitä luovuttiin nopeasti, koska se osoitautui epäkäytännölliseksi. [6](#)

Nykytila

Kirkkolampi on näyttävä lampi Harjupuiston kupeessa. Kirkkolammen ympäristön istutuksista ei ole löytynyt suunnitelmaa.

Nykyään Kirkkolampea rajaa pohjoisreunalla huonokuntoinen aita. Alue on päässyt ränsistymään, mutta sillä

olisi potentiaalia olla viihtyisä viheralue. Lintutoiminnan vuoksi lampi ei sovellu virkistyskäyttöön. Lammen aluetta voisi kehittää lisäämällä nykyään puuttuvia istuskelupaikkoja

Paimenkallion puistokolmio muodostaa Lampikadun näkymäpäätteen. Pienessä rakennetussa puistossa on hieno villiviinien peittämä kallio, jossa on Paimen-reliefi. Kuvamateriaalin perusteella Paimenkallion kasvillisuus on nykyisin huomattavasti aiempaa peitteisempi. Kallioleikkauksen eteen on istutettu

villiviiniä, joka on vuosien saatossa kasvanut suureksi ja peittää nykyään suurelta osin kallion puiston puoleisen sivun.

Hautausmaan rinne on kuvamateriaalin perusteella ollut aiemmin avointa pelto- tai nurmialaa. Nykyisin rinne on hyvin puustoinen.

Lintuhoitolan vieressä on entinen linja-autoasema, jonka paikalla sijaitsee nykyään Heinolan liikennepuisto.

Paimenkallio 1960-luvun alussa. Kallion laki on kasvillisuudeltaan melko avoin. Kalliota peittävä villiviini puuttuu. /HKMA

Paimenkallio 2021. Kallion kasvillisuus on rehevämpää ja tiheämpää.

Liittyminen ympäristöön

- Puisto sijoittuu A.F. Airon kadun, Lampukadun ja Ratakadun risteyskohtaan.
- Harju piirtää puistolle selkeän rajan puiston kaakkoissuunnalta.

Kasvillisuus

- Lammen rannoilla kasvaa melko kookkaita koivuja, vaahteroita ja hopeapajuja.
- Paimenkallion rakennetussa puistossa on kukkivia puita sekä mäntyjä. Kalliolla kasvaa vahvasti köynnöstä ja mäntyjä.
- Hautausmaan rinne on runsaan puustoinen.

Kulkuväylät

- Lampea kiertää kivituhkapintainen reitti.
- Paimenkallion reitit ovat kivituhkaa.

Veistokset

Paimenkalliion rakennetussa puistossa on villiviinien peittämä kallio, jossa on Paimen-reliefi. Se on merkitty kaavioon numerolla 1.

Kirkkolammen alue. Kaavioon on korostettu rakennukset sekä alueen puut, ja metsäinen Harjun rinne on merkitty yhtenäisellä vihreällä. Punaisella on merkitty osa-alueen rajaus. Vaalean keltaisella on korostettu kivituhkareitit ja harmaalla asfalttireitit. Numerolla 1 on merkitty Paimenkalliolla sijaitseva Paimen-reliefi.

1. Paimenkallion Paimen-reliefi, 1964. Reliefi on lähes hautautunut köynnöksen alle. Taiteilija: Armas Lähteenkorva.

Näkymät ja maisema

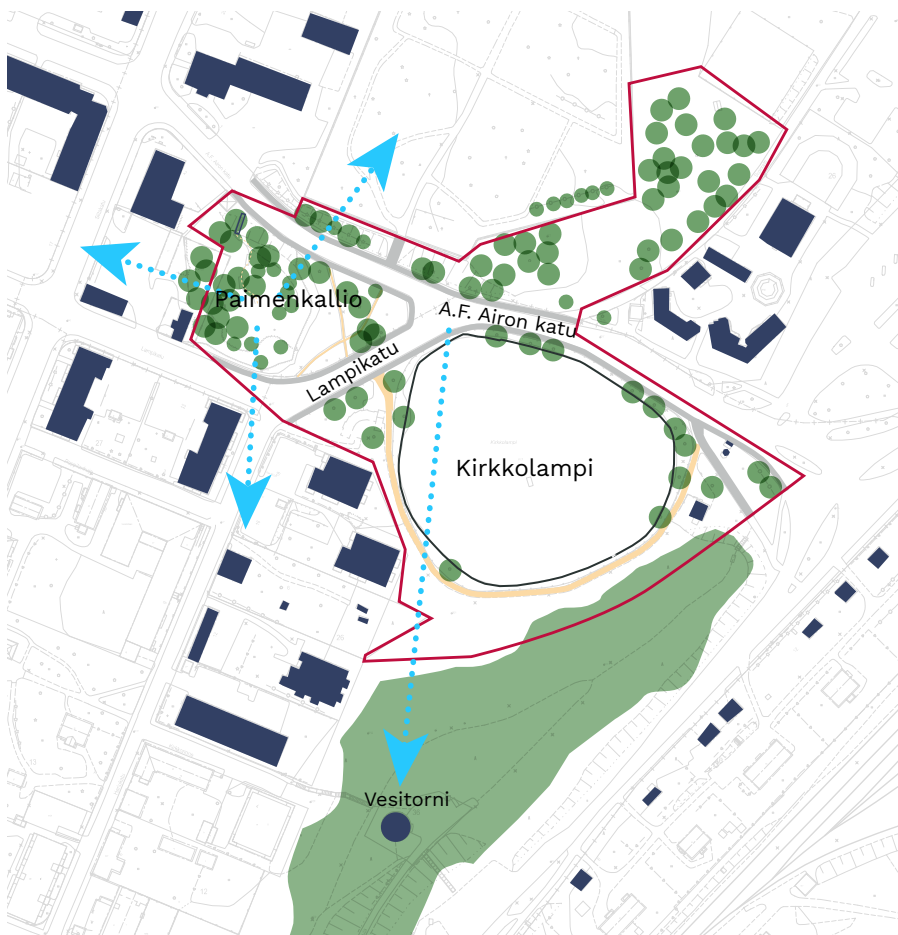
- Lammelta avautuu hieno näkymä harjulle.
- Näkymä harjun vesitornille on umpeenkasvanut, näkymää voisi avata kasvillisuutta poistamalla.
- Paimenkallion laki on ollut aikaisemmin paljon puuttomampi, ja sieltä on avautunut laajoja näkymiä ympäröivään kaupunkiin.

Paimenkallio todennäköisesti n. 1960-luvulta. Kallion laelta on avautunut laajoja näkymiä. /HKMA

Rakennukset, rakenteet, kalusteet ja varusteet

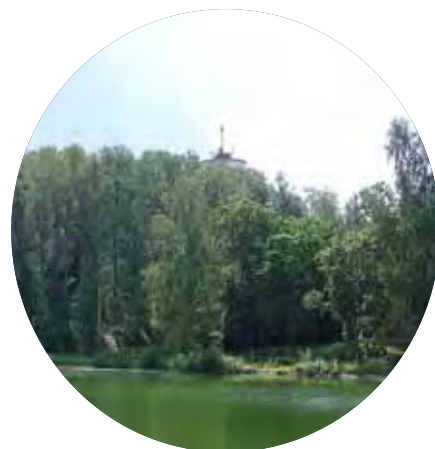
- Alueella sijaitsevat Lintutarhan rakennukset.
- Kirkkolammen rannalla on entinen rautatieaseman kokonaisuuteen liittyvä pumppamorakennus. 7
- Lintulampea kiertää aita, joka ei ole kaupunkikuvallisesti korkeatasoinen.
- Lammen rannalla aiemmin sijainneet laiturit on poistettu
- A.F. Aironkadun ja ratakadun risteyksessä on liikennepuisto. Paikalle on tulossa myös *pump track*.
- Paimenkallion puistossa on muutamia penkkejä. Kuvamateriaalin perusteella niitä on aiemmin ollut myös kallion päällä.

Kirkkolampi ja avattava näkymälinja vesitornille sekä Paimenkallion lakialueen potentiaalisia näkymiä.

Lampea kiertävä aita ei ole kaupunkikuvallisesti korkeatasoinen.

Näkymää Harjupuiston näkötornille voisi avata.

Häiriöt

- Lammen veden ravinnekuormitus on suurta lintujen ulosteiden takia.
- Nykyinen lampea ympäröivä aita huonontaa alueen yleisilmettä, eikä tarjoa mahdollisuuksia oleskeluun ja nojailuun lintuja katsellen.

Kirkkolampi kesällä 2021.

Lähteet:

1. RKY 2009. Museovirasto. Harjupuisto < http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3953>, Viitattu 25.11.2021
2. Heinolan kaupunki. 2008. Heinolan ydinkeskustan osayleiskaava 2020. Osayleiskaavan selostus. dnro 363/41/000/2007
3. Selvitystyö Ahola /Heinolan kaupunki. 2018. Vanhan lintutalon rakennushistoriaselvitys
4. Bergman, Anna, Hokkanen, Mervi, Seppälä, Sirkka-Liisa, Siltanen, Satu. 2005. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto, historia, nykytila ja kehittämissuunnitelma -keskustan puistot ja rannat. Osa 1: Kehitys. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto, Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma.
5. Lukkarinen, Päivi 2012. Heinolan asemapuisto, Suppea historiaselvitys
6. Heinolan kylpylän RHS 2021, kylpylän tontti, liite 2
7. Heinolan kaupunki: Heinolan kansallinen kaupunkipuisto

Kirkkolammen arvokkaat ominaispiirteet

- Lampi elementtinä rikastuttaa kaupunkikuvaa.
- Kirkkolammen sijainti Harjupuiston kyljessä mahdollistaa laajemman puistokokonaisuuden kehittämisen. Lammen ympäristö luo tilallista vaihtelevuutta Harjupuiston jatkeena.
- Lammelta avautuu hieno näkymä harjun suuntaan.
- Kaunis Paimenkallio ja Paimen- reliefi.
- Lintuhoitola on suosittu nähtävyys Heinolassa, ja sillä saattaa olla Heinolalle positiivinen matkailijoita houkutteleva ja elinvoimaa lisäävä vaikutus.

Muutoksensietokyky

- Kirkkolampi on kaupunkikuvassa arvokas elementti. Lampi ja sen ympäristö kestää alueen luonnetta koventavia pieniä muutoksia, jotka korostavat lampea ja Paimenkalliota kaupunkikuvallisena maamerkinä, säilyttäen lammen ilmeen edelleen luonnollisena.

Vesi elementtinä rikastuttaa kaupunkimaisemaa. Näkymä harjulta Kirkkolammelle kesällä 2021.

Kehittämissuositukset

1. Puiston käyttö- ja hoitosuunnitelma

Oleskelupaikkojen lisääminen

Kirkkolampi on kaunis ja potentiaalinen kaupunkiympäristö, joka tarjoaa vaihtelua kaupunkirakenteseen.

Lammen reunoilla voisi olla oleskelulaitureita. Kuva-ateriaalin perusteella laitureita on aiemmin ollut ja laiturien tolppien jäänteitä on lammella edelleen. Laiturien palauttaminen mahdollistaa veden äärelle pääsyn. Lintutoiminnan vuoksi lampi ei sovellu virkistyskäyttöön.

Aidan uusiminen

Lammen kaupunkikuvallista ilmettä voidaan parantaa uudella aidalla. Riittäisi, että kaiteen päällä olisi pieni puukaide nojailuun, jonka tulisi olla muotoiltu siten, ettei se mahdollista lintujen istuskelua aidan päällä.

Vedenlaadun parantaminen

Lammen vedenlaatu on huono lintujen ruokinnasta ja ulosteista johtuen. Vedenlaatua voidaan parantaa esimerkiksi lampea ruoppaamalla ja sen jälkeen vettä suodattamalla.

2. Kasvillisuuden hoito- ja uusimissuunnitelma

Kasvillisuuden karsiminen ja näkymien avaaminen

Paimenkallion ja hautausmaan rinteiden kasvillisuus on ylikasvanutta. Tilaa avataan kasvillisuutta raivaamalla jolloin näkyvyys paranee hautausmaan, Paimenkallion ja Lintulammen välillä.

Paimenreliefi on hautautunut villiviinin alle Paimenkalliolla. Köynnöstä poistetaan osittain siten, että kalliolla ja reliefi saadaan jälleen paremmin näkyviin.

Näkymä vesitornille avataan

Näkymä harjun vesitornille on umpeenkasvanut. Näkymää avataan puustoa karsimalla.

2. Liikenteen kehittäminen sujuvammaksi

Katumiljöön jäsentelyä ja katuvihreän lisäämistä olisi tarpeen tutkia osana lammen kunnostusta.

Nykyisen suojatien paikka Lintutalon ja lammen välillä on epäooginen, ja mikäli ylityksen saisi johtamaan Lintutalon sisäänkäynnille, selkeyttäisi se Kirkkolammen ja Lintutalon yhteyttä.

Kirkkolammella on potentiaalia toimia kaupunkikuvallisena maamerkinä.

Kaavioon on korostettu Kirkkolammen potentiaaliset näkymät sinisellä. Punaisella on merkitty Kirkkolampi, jonka vesi tarvitsisi puhdistusta sekä lampea kiertävä aita, joka kaipaa uusimista.

Kirkkopuisto ja hautausmaan vanha osa

Heinolan kirkkopuisto ja hautausmaan vanha osa kuuluvat Heinolan kirkkokorttelin ja vanhan hautausmaan RKY-kohteeseen. [1](#)

Alueella sijaitsevat Kirkkolailta suojellut kirkko ja tapuli sekä pappila, jotka ympäristöineen tulee säilyttää. [2](#)

Kirkkopuiston rakennukset muodostavat valtakunnallisesti merkittävän kulttuurihistoriallisen ympäristön. Kirkkopuisto on Heinolan toiseksi vanhin puisto ja näin ollen merkittävässä asemassa kaupunkikuvaa ajatellen. [3](#)

Heinolan maaseurakunta mainitaan Hollolan rukoushuonekuntana 1630 ja kappeliseurakuntana 1687. [1](#) Heinolan ensimmäisessä asemakaavaluonnoksessa kirkko olisi sijoitettu melko keskelle kaupunkia. De Geerin asemakaavassa kirkko on kuitenkin sijoitettu kaava-alueen ulkopuolelle, eikä sille ole merkitty tonttia. Kaavassa esitetty kirkkorakennus muistuttaa paljon paikalle myöhemmin rakennettua kirkkoa.

Heinolan seurakunnan puukirkko sijaitsee vanhan residenssialueen eteläreunalla, Heinolanharjun rinteessä. [3](#) Residenssin julkiwseen rakennuskantaan kuuluva kirkko valmistui 1811 asemakaava-alueen itäreunalle. [1](#)

Heinolan puukirkko rakennettiin vuosina 1807-1811, ja Hautausmaan vanha osa on perustettu kirkon rakentamisen yhteydessä. [1](#)

Kirkkoa ja tapulia ympäröivä puisto on perustettu 1852. [1](#) Asemakaavamateriaalissa ei ole viitteitä puiston silloisesta olemuksesta. Aloite uuden puiston perustamiselle kirkon ympärille tuli pastori J. F. Svinhuf-

vudilta. Puisto rakennettiin kaupunkilaisilta kerätyillä lahjoitusvaroilla, joiden avulla kirkon ja kellotapulin ympärillä oleva alue aidattiin ja istutettiin. Aitaa varten tarvittavat puut otettiin kaupungin metsästä. [5](#)

Heinolan hautausmaan vanha osa on mätntyä kasvavassa harjunrinteessä. Hautausmaan vanhin osa sen etelälaidassa on perustettu 1800-luvun

Kuva kirkon pääsisäänkäynniltä 2021.

Heinolan kirkkokuiston rakennuksia 2021, taustalla kirkko.

Viistoilmakuvassa näkyy Heinolan kirkko ja hautausmaa vuonna 1963. Seurakuntatalo on juuri rakennettu. /HKMA

alussa. Hautausmaata on laajennettu useaan otteeseen. **1**

Kirkkokuistossa sijaitsee Veikko Leppäsen Karjalaan jääneiden vainajien muistopatsas vuodelta 1954.

Nykytila

Kirkkokuisto on hyväkuntoinen ja eheä kokonaisuus. Puusto on iäkstä ja osin ylikasvanutta. Kirkko, kellotapulilla ja pappila ovat hyväkuntoisia.

Heinolan keskustan laatukäsikirja nimeää Kirkkokuiston osaksi "Hienoa vihervyöhykettä" ja näkymää Kirkkokadulta vesitornille "Tärkeäksi näkymäksi". Tontilla on rakennusoikeutta käyttämättä. **3**

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2007 korostaa ekologisen käytävän jatkumista Kirkkokuiston poikki keskustasta Harjulle Kirkkokatua pitkin. Käyttösuunnitelmassa on linjattu, että näkymää Kirkkokadulta kellotapulille ei varsinaisesti avata raivauksin vaan puuston luonnollisen poistuman avulla näkymä paranee. **3**

Liittyminen ympäristöön

- Kirkko sijaitsee Siltakadulta kohoavalla kalliolla. Kallioleikkaus muodostaa kirkkokorttelille selkeän rajan luoteesta.
- Kirkko rajautuu aidalla eteläpuolen puistoisista tonteista.
- Seurakuntatalo rajaa kirkkokorttelin muurimaisesti koillisessa
- Vanhan pappilan piha on aidattu korkealla perinteisellä lauta-aidalla.
- Hautausmaa on ympäröity kivimuurilla ja sijaitsee katutasen yläpuolella.

Kasvillisuus

- Kirkkopuiston puusto on iäkästä. Puut ovat pääosin koivuja, sekä jokin mänty ja kuusi.
- Kenttäkerroksen kasvillisuus on nurmea.
- Heinolan hautausmaan vanhan osan puusto on monilajista ja korkeaa. Hautausmaan portin molemmin puolin on kaksi suurta kuusta.

Kulkuväylät

- Kulkureitit ovat asfalttia. Vanhan pappilan sekä seurakuntatalon pihalla reitit ovat kivituhkaa.
- Tapulille ja kirkolle nouseaan Siltakadun suunnalta kiviportaita pitkin.
- Tapulilta johtaa reitti pappilalle ja kirkolle. Tapuli nousee kirkkokorttelissa keskiöön.
- Hautausmaan vanhan osan reitit ovat kivituhkaa. Hautausmaan portille johtavat betoniset portaat.

Kirkkopuiston ja hautausmaan vanhan osan rakennukset, reitit, portaat ja ympäristö. Keltaisella on merkitty kivituhkareitit ja harmaalla asfaltti- tai kiveysreitit. Punaisella on merkitty osaluonnetta.

Näkymät ja maisema

- Kirkolta avautuvat pitkät näkymät sekä Kirkkorinnettä pitkin vesitornille että Kirkkokatua pitkin Maaherranpuistoon. Vesitornin näkymää voisi avata.
- Kellotapuli on potentiaalinen, hieno maamerkki. Se ei tällä hetkellä näy kaupunkikuvassa yhtä selkeästi kuin sijaintinsa puolesta olisi mahdollista. Tapulin näkyvyyttä voisi parantaa karsimalla puustoa sen ympäriltä.
- Hautausmaa sijaitsee katutason yläpuolella. Hautausmaalle ei näy kadulta. Tämä luo suojaisan ja yksityisen tunnelman.
- Hautausmaan portti hahmottuu hienosti Paimenkallion puistoreitin päätteenä. Puuston luoma porttielementti luo juhlanan tunnelman ja nivoo Hautausmaan osaksi puistoverkostoa.

Näkymä Heinolan hautausmaan portille Paimenkallion suunnalta 2021.

Kaavioon on korostettu Kirkkopuiston ja Hautausmaan vanhan osan potentiaaliset näkymät sinisellä nuolella. Katkoviivanuolella on merkitty kehitettävä näkymä kirkolta vesitornille. Sinisellä katkoviivalla on korostettu tapuli, joka on potentiaalinen maamerkki.

Kirkon kellotapuli kesällä 2021.

Näkymä Kirkkopuistosta vesitornille 2021.

Rakennukset, rakenteet, kalusteet ja varusteet

- Heinolan kirkko valmistui 1811 silloisen asemakaava-alueen itäreunalle. Kirkkoa korjattiin arkkitehti Josef Stenbäckin suunnitelmin vuosina 1925-1926. ¹
- Tapuli rakennettiin 1842, ja sen suunnitteli konduktööri C. J. E. Gustavson.
- Kirkkomiljööseen liittyy Siltakadun varrella arkkitehtitoimisto Wrede & Gripenbergin 1900-luvun vaihteessa suunnittelema pappila.
- Hautausmaan pääportin vieressä on siunauskappeli, jonka on suunnitellut arkkitehti Bertel Strömmer. Kappeli valmistui vuonna 1955. ¹
- Kirkkopuiston penkit ja valaisimet sopivat puiston historialliseen ilmeeseen.

Kaavioon on korostettu Oranssilla kirkkokorttelin suojellut rakennukset.

Punaisella on merkitty alueraja.

Häiriöt

- Kirkkopuiston läpi kulkeva akseli Kirkkokadulta Kirkonrinteelle on kasvanut umpeen.
- Kellotapulin ympärillä puusto on ylikasvanutta ja peittää tapulin näkyvyyden. Samoin kirkon rinteen kasvillisuus on ylikasvanutta, ja peittää kirkon kaupunkikuvallisena maamerkinä.

Veistokset ja muistomerkit

Heinolan kirkkopuistossa sijaitsee yksi muistomerkki:

1. Karjalaan jääneiden vainajien muistopatsas, 1954, musta graniitti. Taiteilija Veikko Leppänen.

1. Karjalaan jääneiden vainajien muistopatsas, 1954, Taiteilija Veikko Leppänen.

Lähteet:

1. RKY 2009. Museovirasto. Heinolan kirkkokortteli ja vanha hautausmaa < http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4922>, Viitattu 9.12.2021
2. Heinolan yleiskaava 2020
3. Heinolan seurakunta 2008. Eija Leskinen, Muistio Kirkkopuisto. Kirjoitettu 5.5.2008
4. Heinolan kaupungin museo/ Elakoski, E. 2009. Heinolan maaherran residenssin asemakaava ja rakennukset Ruotsin vallana aikana 1775-1809
5. Cederberg, A.R ja Ojala, V. 1948: Heinolan kaupungin historia

Kirkkopuiston ja hautausmaan vanhan osan arvokkaat ominaispiirteet

- Kirkolta avautuvat pitkät näkymät sekä Kirkkorinnettä pitkin vesitornille että Kirkkokatua pitkin Maaherranpuistoon. Umpeenkasvanutta näkymää vesitornille voisi avata.
- Hieno kellotapuli, jolla on potentiaalia toimia kaupunkikuvallisena maamerkinä.
- Hautausmaan portti hahmottuu hienosti Paimenkalion puistoreitin päätteenä ja puuston luoma porttieleменти luo juhlanan tunnelman ja nivoo Hautausmaan osaksi puistoverkostoa.
- Kirkkorakennus, Tapuli ja Vanha pappila ovat suojeltuja rakennuksia.

Muutoksensietokyky

- Kirkkokorttelin muutoksissa tulee noudattaa erityistä harkintaa, alue on erityisen herkkä muutoksille.
- Kasvillisuuden osittainen raivaaminen on perusteltua.

Kaavioon oikealla on korostettu Kirkkopuiston ja Hautausmaan vanhan osan potentiaaliset näkymät sinisellä.

Sinisellä katkoviivalla on korostettu kellotapuli, joka on potentiaalinen maamerkki.

Oranssilla on korostettu kirkkokorttelin suojellut rakennukset.

Punaisella on korostettu Kirkkopuiston läpi kulkeva akseli Kirkkokadulta Kirkkorinteelle, joka on kasvanut umpeen.

Punaisella viivoituksella on korostettu kirkolta hautausmaalle johtava reitti, jota vahvistaa reittiä vehreyttämällä.

Kehittämissuositukset

1. Kasvillisuuden hoito- ja uusimissuunnitelma

Puuston kehittämissuunnitelman laatiminen

Kirkkokorttelin puusto on iäkstä, ja uusimissuunnitelma olisi tarpeen laatia.

Ylikasvaneen kasvillisuuden karsiminen

Kellotapulin näkyvyyttä kaupunkikuvassa parannetaan karsimalla puustoa sen ympäriltä.

Kirkkopuiston läpi kulkeva näkymäakseli avataan.

Hautausmaan ja kirkon yhteyden korostaminen

Kirkkopuiston ja hautausmaan välistä reittiä vahvistetaan huolehtimalla siitä, että reitti on vehreä.

Asemapuisto

Asemapuiston rautatieläisten asuinalueen puisto sisältyy Harjupuiston RKY alueeseen. Harjupuisto on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä [1](#), ja se on luokiteltu myös maakunnallisesti arvokkaaksi Maakuntakaavaa varten vuonna 2005 tehdyssä MARY selvityksessä. [2](#).

Heinolan asemapuisto sijaitsee Ratakadun varrella harjun vieressä. Asemapuisto koostuu kahdesta osasta: Asemapuistosta ja Rautatieläisten asuinalueen puistosta, jonne rakennettiin virkailijoille ja palveluskunnalle kolme asuinrakennusta.

Aseman kehitys

Heinolan rautatien rakentaminen aloitettiin 1928 ja rataosuus vihittiin käyttöön 1932. Heinolan satamarata kiskotettiin keväällä 1932.

Heinolan asemanseutu kaavoitettiin vuonna 1936, koska 1900 luvun alussa Heinola oli teollistunut nopeasti ja kaupunki laajeni merkittävästi.

Heinolaan asemalle rakennettiin asemarakennus ja tavaramakasiini, sekä oletettavasti erillinen käymälärakennus. Junakalustoa varten rakennettiin 1932 yksipaikkainen moottorivaunuvaja, jota voitiin käyttää veturitallina, sekä vesitorni ja pumppuhuone. Virkailijoille ja palveluskunnalle rakennettiin kolme asuinrakennusta.

Rautatierakennukset tehtiin käytämällä VR:n tyyppipiirustuksia, ja alkuperäisen asemarakennuksen suunnittelija on Thure Hellström. Rakennukset olivat siis tyyppillisiä puurakenteisia asemarakennuksia.

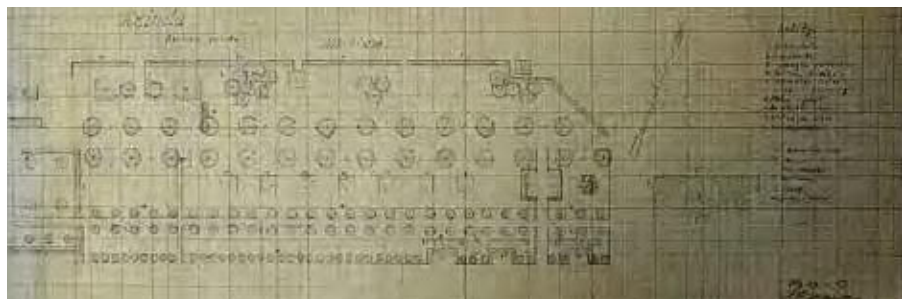
Henkilöliikenne rataosalla lakkautettiin jo vuonna 1968. Asemarakennus paloi 1988. Asema jätettiin miehitettömäksi 2001. Loput asemarakennukset ovat edelleen Asemapuistossa.

Lähde: Lukkarinen, Päivi 2012. Heinolan asemapuisto, Suppea historiaselvitys

Asemapuiston kehitys

Asemapuistot rakennettiin tyyppillisesti samaan aikaan asemarakennuksen kanssa tai pian sen valmistumisen jälkeen. Puistot on oletettavasti rakennettu vaiheittain radan käyttöönoton jälkeen. VR:n puistokortiston mukaan rautatieläisten asuinalueen puisto on perustettu ensin vuonna 1936, ja asemapuisto vuonna 1939.

Heinolan asemapuiston rakentamisen aikaan VR:n ylipuutarhurina toimi Kaarlo Jokela. Varhaisin ase-

Asemapuiston suunnitelma 1957. /Suomen rautatiemuseo

Asemapuisto oletettavasti 1960-luvulla. Nykyisin sama alue on nurmettunut. /HKMA

Asemapuisto kesällä 2021.

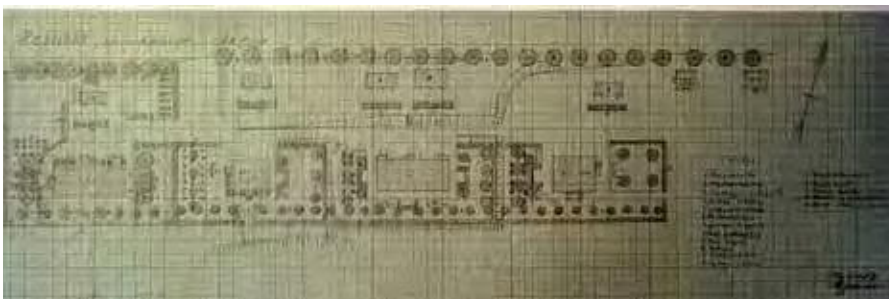
mapuistoa koskeva suunnitelma on tehty virkailija-asuntoa varten 1947. Asuinrakennuksiin liittyvän puiston piirustus sekä Asemapuiston piirustus ovat vuodelta 1957. Puiston varhaisimmista vaiheista ei ole löytynyt piirustuksia.

Asemapuistoille oli tyypillistä asemarakennukselta asuinrakennusten alueelle johtava lehtipuukuja, jollainen on myös Heinoan asemapuistossa. Puistoissa oli tyypillisesti myös jaloista lehtipuista tai havupuista muodostettuja puuryhmiä ja yksittäisiä maisemapuita. Asuinalueiden puistoihin kuuluivat oleellisenä osana asukkaiden hyötypuutarhat.

Heinoan asemapuisto on aikanaan edustanut hyvin VR:n perinteistä rautatiealueille ominaista vehmasta ja huoliteltua asemapuistoa. Heinoan Asemapuisto palkittiin VR:n kuntoisuuskilpailussa vuonna 1962.

Valokuva-aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että asemapuisto on aikanaan toteutunut kokonaisuudessaan hyvin, vaikkakin 1960-luvulta peräisin olevissa valokuvissa se ei täysin vastaa alkuperäistä suunnitelmaa. Esimerkiksi oleskelupaikkoja on rakennettu enemmän kuin alkuperäisessä suunnitelmassa on esitetty.

Lähde: Lukkarinen, Päivi 2012. Heinoan asemapuisto, Suppea historiaselvitys.

Asuinalueen puistosuunnitelma 1957. /Suomen rautatiemuseo

Nykytila

Nykyisin asemapuisto on ränsistynyt ja alkuperäisen suunnitelman elementtejä on kadonnut. Lehmuskujanne on säilynyt, mutta puiden muoto on nykyisellään vapaasti kasvava eikä muotoon leikattu. Asuinalueen osalta puisto on säilyttänyt vehmaan luonteensa.

Asemarakennusta lukuun ottamatta alueen rakennukset ovat säilyneet. Aseman käyttötarkoitus on muuttunut henkilöliikenteen lakattua ja asemasta on tullut miehittämätön. Asemapuistoon on 2000-luvulla sijoitettu yksityisin voimin ITE-taitteen ulkoilmanäyttely.

VR myi asemapuiston ja asuinalueen vuonna 2004 yksityiselle taholle. Ratahallintokeskus myi alueen eteläosassa sijaitsevan tenniskentän alueen 2005, ja Senaatti-kiinteistöt hiekkakentän (sis. makasiini ja parakit) vuonna 2011 samalle yksityiselle taholle.

Liittyminen ympäristöön

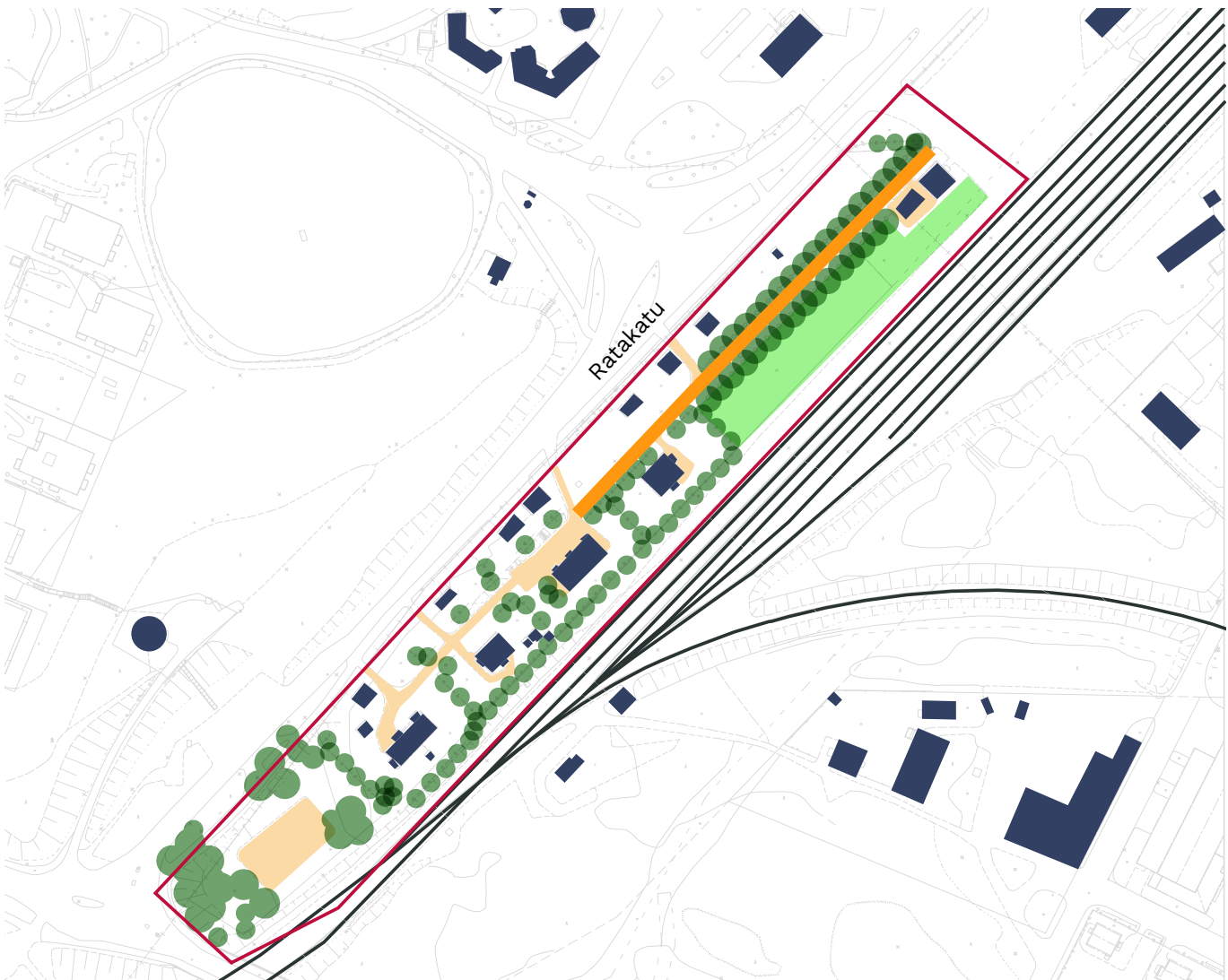
- Asemapuistoa rajaavat rautatie sekä Ratakatu.
- Lehmuskujanne piilottaa puiston osittain kadulta puistoon avautuvissa näkymissä.
- Asemapuiston liittyminen Harju- puistoon tai Kirkkolammen ympäristöön on jäsentymätön. Asemapuisto jää risteysalueen myötä omaksi eriytyneeksi yksikökseen.

Kasvillisuus

- Asemapuiston suunnitelman mukaiset pallopuut ovat pääosin säilyneet.
- Alueen läpi kulkee hieno lehmuskujanne.
- Alkuperäisiä asemapuiston elementtejä on kadonnut, kuten salmiakkimuotoon istutetut kukka-istutukset.

Kulkuväylät

- Asemapuiston koillis- lounais- suuntaiset reitit ovat säilyneet.
- Puistoreitit ovat kivituhkapintaisia.

Asemapuisto. Kaavioon on korostettu asema-alueen sekä lähiympäristön rakennukset sekä nykyinen puusto. Oranssilla on merkitty hieno vanha lehmuskujanne. Vaaleankehertaisella on merkitty kivituhkakäytävät. Vaaleanvihreällä on nostettu esiin alue, jolta puistosuunnitelma on pääosin kadonnut.

Rakennukset, rakenteet, kalusteet ja varusteet

- Asemapuistossa ovat edelleen seuraavat rakennukset: tavaramakasiini, yksipaikkainen moottorivaunuvaaja, vesitorni ja pumppuhuone sekä kolme asuinrakennusta.
- Rakennukset ovat tyypillisiä VR:n tyyppi-piirustusten mukaan rakennettuja puurakenteisia asema-alueen rakennuksia.
- Rakennuksia ei ole suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa.
- Alkuperäisen suunnitelman mukaiset penkit ovat kadonneet.

Häiriöt

- Ongelmana on kasvillisuuden hoitamaton ylikasvanisuus ja alkuperäisen puistosuunnitelman piirteiden katoaminen.
- Puistosommitelma ja alkuperäisen asemapuiston elementtejä on kadonnut. Puiston matalat pensas- ja kukkaistutukset ovat pääosin kadonneet ja alue on näiltä osin nurmikenttänä.
- Asemapuistoa ei ole suojeltu. Tämä aiheuttaa uhan säilymiselle.

Nykyiset pallopuut ovat alkuperäisen suunnitelman mukaisia.

Asemapuiston rakennuksia ja rakennelmia

Asemapuiston hieno lehmuskujanne 2021.

Asemapuiston arvokkaat ominaispiirteet

- Asemapuistossa on hieno lehmuskuja, joka on kaupunkikuvallisesti arvokas.
- Asemapuisto on nykyään ITE-taiteilijan tekemä, viehättävä kaupunkipuisto.
- Asemapuistolla on vielä monia piirteitä VR:n perinteisestä asemapuistosta, ja sillä on ympäristö- ja kulttuurihistoriallista arvoa esimerkiksi 1900-luvun alun asemaympäristökokonaisuuksista.

Muutoksensietokyky

- Asemapuiston luonteelle oleelliset asemarakennukset sekä hieno lehmuskuja on säilytettävä.
- Asemapuisto on villiintynyt ja ränsistynyt. Puisto sietää hyvin muutoksia, jotka vievät sitä siistimpään ja huolitellumpaan suuntaan, kohti alkuperäistä asemapuiston ilmettä.
- Jatkossa on syytä huolehtia suojelumääräyksiin, että puiston arvokkaat ominaispiirteet säilyvät

Kehittämissuositukset

1. Asemapuistolle laaditaan hoito- ja kehittämissuunnitelma

Kasvillisuuden hoito- ja uusimissuunnitelma

Nurmialueelle palautetaan matalat pensas- ja kukkaistutukset sekä kivituhkareitti. Alue säilytetään avoimena tilana.

Lehmuskujanteen puustoa hoidetaan leikkaamalla.

Aluetta kiertävä pensasaita pidetään matalana siten, että näköyhteys asemapuistoon ratakadun suunnalta pysyy avoimena.

Pallopensaiden pallomaista muotoa ylläpidetään leikkaamalla.

Asemapuiston historiallisia piirteitä palautetaan ja parannetaan alueen virkistysarvoa.

Puuston kehittämissuunnitelma

Asemapuiston puusto on iäkästä, ja etenkin lehmuskujanteelle tulee laatia uusimissuunnitelma.

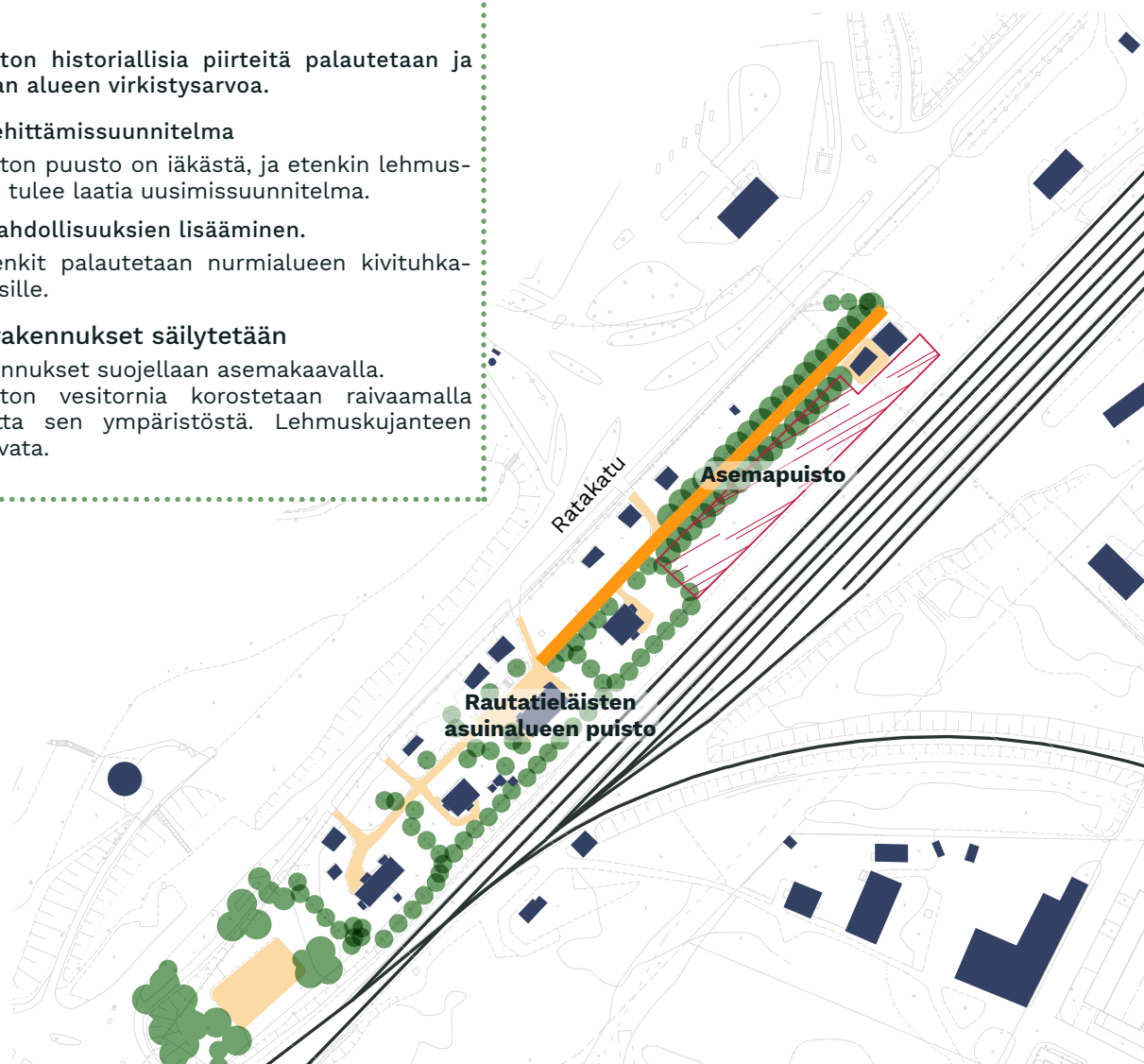
Oleskelumahdollisuuksien lisääminen.

Puiston penkit palautetaan nurmialueen kivituhkareittien varsille.

2. Asemarakennukset säilytetään

Asemarakennukset suojellaan asemakaavalla.

Asemapuiston vesitornia korostetaan raivaamalla kasvillisuutta sen ympäristöstä. Lehmuskujanteen puita ei raivata.

Asemapuisto. Oranssilla korostettu hieno, arvokas lehmuskujanne. Punaisella on nostettu esiin alue, jolta puistosuunnitelma on pääosin kadonnut.

Lopuksi

Heinolan keskusta-alueen historialliset puistot ovat merkittävä identiteettitekijä Heinolan kaupungille. Puistot vaikuttavat paljon nykyiseen kaupunkikuvaan, ja ovat muistumia Heinolan kaupungin historiasta aina 1700-luvulle asti. Keskimäärin puistot ovat hyvin säilyneitä, ja ne ovat säilyttäneet laajuutensa hyvin.

Kaikille tämän selvityksen puistoalueille on tarpeen tehdä puistokohdattaiset kehittämissuunnitelmat, joilla varmistetaan alueiden arvokkaiden ominaispiirteiden säilyminen, hyödynnetään niiden kaupunkikuvallisen

potentiaali ja säilytetään Heinolan rantasilhuetin katkeamaton vehreys. Useille puistoalueille tulisi myös laatia hyvissä ajoin puuston uusimissuunnitelma, jotta puistoalueiden vehreys säilytetään sittenkin, kun nykyinen puusto luonnollisesti poistuu.

Harjupuistosta, ja etenkin Harjupaiviljongista, avautuu laaja näkymä lähimaisemaan. Näkymäala tulee huomioida Heinolan lähialueen laajemmassakin kehityksessä, ja välttää näkymäalalla maisemakuvaan vaikuttavia näkymää heikentäviä muutoksia.

Heinolan keskusta-alueen puistot muodostavat ydinkeskustaa ympäröivän puistoverkoston. Puistoverkosto on säilyttänyt hyvin yhtenäisyytensä. Verkoston yhtenäisyyden korostaminen, ja paikoin myös eheyttäminen, lisääisi ulkoilu-reittien virkistysarvoa.

